

Міністерство освіти і науки України  
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова Приймальної комісії  
ІГОР ЦЕПЕНДА  
«24» березня 2025 р.



**ПРОГРАМА**  
вступного випробування

**Комплексний екзамен з права**

для зарахування на навчання за ступенем доктора філософії за спеціальністю

**D8 «Право»**

(шифр, спеціальність)

на основі освітньо-кваліфікаційного рівня магістра (освітньо-кваліфікаційного ступеня спеціаліста) при прийомі на навчання у 2025 році

Розглянуто та схвалено  
на засіданні Приймальної комісії  
Прикарпатського національного  
університету імені Василя Стефаника  
Протокол № 1 від 24 березня 2025 р.

Івано-Франківськ — 2025

## ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою вступного випробування «Комплексний екзамен з права» є перевірка знань і відбір вступників для зарахування на навчання за ступенем доктора філософії за спеціальністю D8 «Право» при прийомі на навчання на основі освітньо-кваліфікаційного рівня/ступеня спеціаліста/магістра зі спеціальності D8 «Право» до Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника у 2025 році.

Програма містить основні питання «Комплексного екзамену з права» та перелік рекомендованої літератури.

Наведений перелік питань, які виносяться на вступне випробування дасть можливість вступнику систематизувати свої знання та допоможе зорієнтуватися, на які питання треба звернути увагу при підготовці до вступного випробування.

Перелік рекомендованої літератури сприятиме у пошуку і підборі джерел підготовки для вступного випробування.

### ОСНОВНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

#### «Теорія держави і права»

**Походження, поняття, сутність, структура та функціонування держави: теоретико-методологічні проблеми**

Проблемні питання дослідження процесу виникнення держави. Різноманітність теорій походження держави та її причини.

Проблеми визначення поняття держави: історичний аспект та сучасні підходи. Сутність держави в епоху постмодерну. Теоретико-методологічні проблеми типології держав.

Форма державного правління: історія та сучасність. Нетипові форми державного правління. Особливості сучасних форм державного устрою та проблеми їх класифікації. Проблемні питання визначення та класифікації державного режиму.

Поняття і співвідношення механізму та апарату держави. Основні принципи організації і діяльності апарату сучасної держави. Принцип поділу влади: сучасні інтерпретації.

Функції держави: поняття, види, форми. Мінімальні та патерналістські функції держави. Сучасне трактування функціонування держави та меж державного втручання в сферу громадянського суспільства.

**Правова держава та верховенство права як правові ідеали сучасного суспільства**

Історичний розвиток ідеї та концепції правової держави. Сучасне розуміння правової держави: поняття, моделі. Принципи правової держави. Правова держава і громадянське суспільство: основні аспекти співвідношення. Правова і соціальна держава: діалектика співвідношення.

Концепції правової держави і верховенства права: відмінність і спільні риси. Поняття, зміст та структура верховенства права.

## **Поняття та природа права: основні підходи, проблеми та тенденції**

Сучасні підходи до праворозуміння та їх роль для юридичної науки і практики. Закономірності виникнення права. Проблемні питання визначення поняття права. Природне та позитивне право: діалектика співвідношення. Проблеми співвідношення права і держави. Право і закон: основні аспекти співвідношення. Проблема правового закону: основні підходи та критерії. Справедливість як критерій визначення правового змісту позитивного права. Невідчужувані права людини як критерій правового закону. Основоположні принципи права і позитивне право. Принципи права та їх значення у правотворчій та правозастосовчій практиці. Буква і дух права як теоретико-правова проблема.

## **Джерела та формування права: поняття і сучасні тенденції розвитку**

Теоретичні засади визначення поняття та класифікації формально-юридичних джерел права. Сучасні тенденції розвитку джерел права в світі. Проблема різноджерельного права. Система джерел права в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку.

Правотворчість і правотворення: проблеми співвідношення. Підходи до визначення сутності правотворчості. Фактори, що впливають на процес правотворчості. Сучасні види та форми правотворчості.

Поняття, функції та структура правотворчої техніки. Прийоми, правила та засоби правотворчої техніки. Юридична мова та юридичний стиль.

## **Системні властивості позитивного права**

Структурно-субстанційні властивості права. Правова система: поняття, структура. Проблеми типології правових систем світу. Система права і система законодавства: проблеми визначення поняття, структури та співвідношення. Теоретико-прикладні проблеми співвідношення публічного та приватного права.

Норма права як первинний елемент системи права. Структура правової норми: різноманітність підходів. Нетипові норми права. Проблеми зовнішнього вираження правових норм.

## **Функціонування (дія) права: основні проблеми**

Поняття, форми та види реалізації права: теоретико-правові підходи. Реалізація правових норм та правомірна поведінка.

Проблеми визначення поняття та класифікації правовідносин. Передумови (підстави) виникнення і динаміки правовідносин. Єдність форми і змісту правовідносин. Структура правовідносин: проблемні питання. Сучасне розуміння суб'єкта правовідносин та правосуб'єктності. Наукові підходи щодо трактування поняття та видів об'єктів правовідносин.

Особливості застосування правових норм. Загальнотеоретичні проблеми застосування правових норм. Структура правозастосовчої діяльності. Правові прогалини: поняття, види та способи подолання. Юридичні колізії як проблема застосування правових норм. Проблеми правозастосовчої техніки та правозастосовчі помилки.

Поняття, сутність та сучасні проблеми тлумачення правових норм. Дух права і межі свободи розсуду (дискреційності) в інтепретаційно-правовій

діяльності. Методологія сучасного тлумачення правових норм. Рішення Європейського суду з прав людини та їх значення для національної інтерпретаційно-правової практики.

### **Правопорушення і юридична відповідальність: основні проблеми**

Проблеми розуміння правопорушення в загальнотеоретичній юриспруденції та в галузевих юридичних науках. Правопорушення і зловживання правом.

Юридична відповідальність в системі юридичних категорій. Загальна теорія юридичної відповідальності та теорія відповідальності в галузевих юридичних науках. Аспекти та види юридичної відповідальності: еволюція поглядів. Принципи юридичної відповідальності. Проблеми реалізації юридичної відповідальності.

### **ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Загальна теорія права. Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. К.: Ваіте, 2016. 392 с.
2. Загальна теорія права: підручник / О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
3. Кельман М. С., Стратонов В. М. Загальна теорія права. Вид. 6-те, доп. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 742 с.
4. Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права: Підручник. Відкритий міжнар. унт розвитку людини «Україна». Київ: Ун-т «Україна», 2014. 560 с.
5. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
6. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник / Харк. нац. ун-т внутр. справ. 4-те вид., доповн. і переробл. К.: Алерта, 2021. 528 с.
7. Теорія держави і права: Підручник / За ред. О. В. Петришина; Нац. ун-т «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2015. 368 с.
8. Загальна теорія держави і права: стереотипне видання. За ред. О.В.Зайчука, Н.М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 2016. 400 с.
9. Загальна теорія права. Академічний курс: підручник. За ред. С.В. Бобровник. К.: Юрінком Інтер, 2021. 576 с.
10. Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г. Теорія права і держави. Підручник, практикум, тести. К.: Юрінком Інтер, 2022. 584 с.

### **ОСНОВНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ**

#### **«Філософія права та методологія наукових досліджень»**

**Предмет, функції, структура філософії права та її місце в системі теоретичних знань**

Сутність та специфіка філософського підходу до права. Філософське

осмислення права і наукове пізнання права: спільне та відмінне. Поняття та предмет філософії права: багатоманітність підходів. Методологія філософії права. Філософсько-правова рефлексія. Методологічні підходи до пізнання права. Методологічні принципи дослідження права. Філософія права в системі юридичних дисциплін. Значення філософії права для юридичної науки, освіти та практики.

### **Онтологія права.**

Зміст правової онтології та її місце в системі філософії права. Поняття правової реальності. Право як особлива реальність. Нормативно-деонтологічна природа права. Природне і позитивне право як основні структурні елементи правової реальності. Співвідношення права і закону як проблема правової онтології. Сутність права як філософсько-правова проблема. Різноманітність підходів до визначення сутності права. Духовно-культурні, економічні та соціальні детермінанти генезису та становлення права. Праворозуміння: багатоманітність підходів і єдність поняття. Основні типи праворозуміння та можливості їх синтезу.

### **Гносеологія права**

Загальна характеристика гносеології права: поняття, значення та основні напрямки розвитку. Право як особливий спосіб світосприйняття. Специфіка правового пізнання. Типи правової гносеології (емпіризм, раціоналізм, інтуїтивізм). Етапи та рівні правового пізнання. Особливості правового мислення. Парадигма права: поняття, підходи, значення. Ідея права. Правова доктрина та її значення для праворозуміння, правотворення та нормозастосування. Істина у праві: класична та сучасні інтерпретації.

### **Аксіологія права**

Поняття та загальна характеристика аксіології права.

Право як цінність: основні підходи. Формально-юридичні цінності права. Змістовні (соціокультурні) цінності права. Справедливість як основна правова цінність: поняття, критерії, форми. Право як форма свободи. Система цінностей та їх відображення у праві. Права людини як абсолютна цінність. Правовий ідеал.

### **Антропологія права**

Поняття, проблеми правової антропології та її місце в системі філософії права. Типи правової антропології. Ключові питання правової антропології. Рівні та структура правової антропології. Природа людини як основа антропологічного обґрунтування права. Гуманістична природа права. Теорії громадянського суспільства та правової держави та їх юридико-антропологічне значення. Універсально-цивілізаційний та культурно-особливий виміри права. Правосвідомість і право. Правовий менталітет, правове мислення та їх

національні особливості.

### **Поняття, сутність та організація наукового дослідження**

Поняття, сутність, структура та функції науки. Форми наукових знань (наукова ідея, науковий факт, наукова проблема, наукова гіпотеза, наукове положення, наукова концепція, наукова теорія). Структурні елементи науки: поняття, категорії, закони (закономірності), принципи, постулати, правила. Поняття та зміст наукового пізнання. Сутність та правила наукової аргументації. Наукове дослідження як форма розвитку науки. Види наукових досліджень. Емпіричний (чуттєвий) та теоретичний (раціональний) рівні наукового дослідження.

Стадії (етапи) наукового дослідження. Організаційний (змістовно-теоретичний) етап наукового дослідження. Постановка, формулювання та конкретизація наукової проблеми. Висунення та обґрунтування наукової гіпотези. Визначення об'єкта, предмета та актуальності наукового дослідження. Формулювання теми, мети та завдань наукового дослідження. Визначення структури наукового дослідження. Аналіз стану наукового дослідження обраної тематики та визначення ступеня наукової новизни запропонованого вирішення проблеми. Дослідний етап. Програма та план наукового дослідження. Вибір методів наукового дослідження. Методологічна та методична частини програми наукового дослідження. Етап узагальнення та апробації результатів наукового дослідження. Завершальна стадія науково-дослідного процесу. Аналіз та інтерпретація наукових даних. Виклад та обґрунтування наукових результатів. Формулювання наукових висновків. Визначення наукової та практичної значущості отриманих результатів дослідження. Етап реалізації результатів наукового дослідження.

### **Поняття та структура методології наукового дослідження**

Методологія юридичної науки: поняття, структура. Методологія юридичної науки та методологія права: їх співвідношення. Сучасні проблеми та перспективи розвитку методології юридичної науки. Структура методології правового дослідження. Поняття методу правового дослідження. Рівні методології правового дослідження. Класифікація методів правового дослідження. Стиль науково-правового мислення.

### **Філософсько-світоглядні та загальнонаукові методи пізнання**

Сучасні концепції філософської методології науки. Матеріалізм та ідеалізм. Діалектика, метафізика та інші універсальні парадигми. Метафізична методологія. Діалектична методологія. Закони та принципи діалектики. Основні філософські категорії. Філософська компаративістика. Екзистенціалізм як філософська методологія. Феноменологія як філософська методологія. Герменевтична методологія. Структуралізм як методологічна доктрина. Мето-

дологія лінгвістичного аналізу.

Фундаментальні методологічні принципи наукового дослідження. Когнітивний принцип. Методо-логічні підходи досліджень явищ правової дійсності.

Загальнонаукові методи дослідження. Класифікація та характеристика загальнонаукових методів.

Емпіричні методи дослідження. Спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент, моніторинг, візуально-графічні методи як основні методи емпіричного дослідження.

Емпірико-теоретичні та теоретичні загальнонаукові методи дослідження. Моделювання як метод наукового дослідження.

### **Спеціальні методи правового дослідження**

Спеціальні методи дослідження: поняття, характерні риси. Правові теорії як метод пізнання правових явищ.

Філософсько-правовий метод дослідження. Концептуальні підходи до вивчення права. Типи праворозуміння як способи здійснення філософсько-правової рефлексії. Основні способи осмислення правової реальності: юснатуралістичне та позитивістське мислення. Способи обґрунтування права: правовий об'єктивізм, правовий суб'єктивізм, правова інтерсуб'єктивність.

Історико-правовий метод. Логіко-правовий метод (метод правової логіки). Нормативно-догматичний метод (техніко-юридичний аналіз). Правове моделювання. Правова екстраполяція.

Порівняльно-правовий метод дослідження. Види порівняльно-правових досліджень. Правила організації та здійснення порівняльно-правового дослідження. Критерії порівняльно-правового аналізу об'єктів дослідження. Використання результатів порівняльно-правових досліджень.

Формально-юридичний метод. Метод контент-аналізу та його значення для юридичної науки. Конкретно-соціологічний метод в юриспруденції. Специфіка та типи соціологічних досліджень в юридичній науці. Етапи соціологічних досліджень: характер і значення в правознавстві. Методи спостереження, опитування (інтерв'ювання, анкетування), тестування в правовому дослідженні. Метод соціально-правового вимірювання: зміст, специфіка, рівні, способи. Соціально-правовий експеримент. Роль експертів (експертної оцінки) в підвищенні результатів соціологічних досліджень в праві.

Метод правової статистики. Методи масового спостереження, групування та узагальнених показників в юриспруденції.

Методи загальної теорії права. Понятійно-категоріальний апарат теорії права та його методологічне значення. Методологічні проблеми галузевих юридичних наук.

## **Методологія викладу результатів наукового дослідження**

Форми наукових праць з юридичних наук: тези доповідей, наукові статті, монографії, дисертації. Загальні вимоги щодо написання наукового твору. Науковий стиль і науковий жанр. Характерні особливості наукової мови. Етапи підготовки наукового твору: визначення структури і складання плану, відбір джерельної бази, викладення змісту наукового твору, редагування. Складові елементи наукового твору: назва, зміст, анотація, вступ, основний текст, висновки, список використаних джерел, додатки. Особливості написання наукових статей та монографій.

## **ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. The Oxford Handbook of Jurisprudence and Philosophy of Law / Edited by Jules L. Coleman, Kenneth Einar Himma, and Scott J. Shapiro. New York, 2002. 737 p.
2. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В.А.Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с.
3. Балинська О. М., Яценко В. А. Методологія сучасного правознавства: посібник / за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 372 с.
4. Бачинін В.А., Панов М.І. Філософія права: Підручник. К.: ВД «ІН ЮРЕ», 2006. 472 с.
5. Бобилев В.П., Іванов І.І., Пройдак Ю.С. Методологія та організація наукових досліджень: підручник. Дніпропетровськ: ІМАпрес, 2014. 643 с.
6. Бостан С. К. Методологія сучасного правознавства: навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти «магістр права». Запоріжжя: ТОВ «КСК-Альянс», 2018. 152 с.
7. Габріелян О.А., Кальной І. І., Цветков О. П.. Філософія історії: підручник / О. А. Габріелян, І. І. Кальной, О. П. Цветков. К.: Академвидав, 2010. 213 с.
8. Гайдулін О.О. Філософія права. Європейські парадигми праворозуміння. Підручник К.: НУОУ, 2019. 436 с.
9. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. Харків: Право, 2019. 368 с.
10. Дворкін Р. Серйозний погляд на філософію права / Пер. з англ. А. Фролкін. К.: Основи, 2000. 519 с.
11. Максимов С. І. Філософія права: сучасні інтерпретації: [вибр. пр.: статті, аналіт. огляди, переклади] (2003 - 2010).Х.: Право, 2010. 336 с.
12. Оборотов Ю.М., Завальнюк В.В., Овчиннікова А.П. Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції. Одеса: Фенікс, 2019. 420 с.
13. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб.



- для здобувачів вищої освіти, курсантів, аспірантів і ад'юнктів. За ред. А.Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
14. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
  15. Рабінович П. М. Філософія права: навчальний посібник в 5 ч. Львів: Галицький друкар. 2014. Ч. 1-2.: Філософія права. Гносеологія права. 232 с.
  16. Радбрух Г. Філософія права: Пер. з нім. Київ: Тандем, 2006. 316 с.
  17. Сливка С.С. Філософія права: навч. посібник. К: Атіка, 2012. 256 с.
  18. Сливка С. С. Проблеми філософії права: навч. посіб. Харків: Право, 2015. 192 с.
  19. Філософія права: підручник. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2017. 208 с.
  20. Філософія права / За редакцією Джоела Фейнберга, Джулса Коулмена, Пер. з англ. П. Таращук. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2007. 1256 с.
  21. Циппеліус Р. Філософія права: пер. з нім. К.: Тандем, 2000. 300 с.

## **ОСНОВНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ**

### **«Актуальні проблеми науки цивільного права»**

#### **Питання про предмет і метод цивільного права в юридичній науці та законодавстві України.**

Історичний розвиток дискусії щодо визначення предмету цивільного права. Майнові відносини як предмет цивільного права. Проблема визначення сфери регулювання цивільним правом особистих (немайнових) відносин. Відмежування цивільного права від суміжних галузей права (господарського, сімейного та інших).

Поняття методу цивільного права. Проблеми ідентифікації ознак методу цивільного права. Юридична рівність суб'єктів цивільного права. Майнова відокремленість (самостійний організаційно-правовий статус) суб'єктів цивільного права. Диспозитивність у цивільному праві. Майновий характер відповідальності учасників цивільних правовідносин та особливі способи захисту цивільних прав як ознака методу цивільного права.

Проблеми предмета та методу цивільного права в сучасних правових дослідженнях.

Процеси рекодифікації в Україні.

#### **Теорія цивільних правовідносин (поняття, зміст і класифікація).**

Поняття правовідношення у загальній теорії права. Ознаки, які відрізняють правовідносини від інших видів суспільних відносин. Цивільні правовідносини як особливий вид правовідносин. Класифікація цивільних правовідносин.

Проблеми визначення абсолютних та відносних правовідносин в цивільному праві. Ознаки абсолютних цивільно-правових відносин. їх відмежування від відносних цивільних правовідносин. Перехід абсолютних цивільних правовідносин у відносні.

Дискусії щодо структури цивільного правовідношення. Елементи цивільного правовідношення.

Підстави виникнення, зміни і припинення цивільних правовідносин. Поняття, види юридичних фактів в цивільному праві.

**Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин (порівняльно-правовий аналіз національного та зарубіжного законодавства).**

Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб. Поняття та ознаки фізичної особи як самостійної цивільно-правової категорії. Фізіологічні та соціальні індивідуалізуючі ознаки фізичної особи та їх значення.

Поняття цивільної правоздатності фізичних осіб та її зміст. Проблеми невідчужуваності правоздатності та її обмеження. Цивільна дієздатність та її різновиди. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав малолітніми в межах своєї дієздатності. Дієздатність неповнолітніх та проблеми їх емансипації. Проблеми участі в цивільних правовідносинах фізичних осіб з дефектом дієздатності.

**Інститут юридичної особи в цивільному праві.**

Поняття юридичної особи в цивільному праві. Історичний аналіз підходів до розуміння сутності юридичної особи. Теорії юридичної особи: теорія відокремленого майна, фікції, реальності, теорія інтересу. Теорії сутності юридичної особи в радянський період: теорія юридичної особи як колективу, теорія юридичної особи як держави, теорія "директора", теорія юридичної особи - соціальної реальності, теорія юридичної особи-організації. Сучасні дослідження проблеми сутності юридичної особи.

Ознаки юридичної особи. Правоздатність та дієздатність юридичної особи. Проблеми класифікації юридичних осіб.

**Проблеми здійснення та захисту цивільних прав та виконання цивільно-правових обов'язків.**

Поняття і зміст здійснення суб'єктивного цивільного права. Принципи та межі здійснення цивільних прав.

Проблема категорії "зловживання правом" в теорії цивільного права (погляди науковців). Поняття і форми зловживання правом.

Проблеми виконання цивільно-правових обов'язків.

Поняття і зміст суб'єктивного права на захист. Способи захисту цивільних прав та інтересів. Форми захисту цивільних прав та інтересів.

**Спірні питання цивільно-правової відповідальності.**

Цивільно-правова відповідальність як спосіб захисту цивільних прав. Особливості цивільно-правової відповідальності. Функції цивільно-правової відповідальності. Співвідношення понять "відповідальність" та "санкції".

Види та форми цивільно-правової відповідальності.

Підстави та умови цивільно-правової відповідальності. Поняття та правова природа цивільного правопорушення. Вина правопорушника як умова цивільно-правової відповідальності. Цивільно-правова відповідальність без вини.

**Теоретичні проблеми права власності та інших речових прав.**

Поняття власності і права власності в юридичних дослідженнях. Право власності в об'єктивному і суб'єктивному значенні, його елементи.

Зміст права власності. Підстави виникнення та припинення права власності.

Поняття та ознаки речових прав на чуже майно. Право володіння. Право користування (сервітут). Емфітевзис і суперфіцій в цивільному праві.

Інститут довірчої власності в цивільному праві України.

**Загальні положення про інтелектуальну власність та їх застосування в юридичній практиці.**

Поняття права інтелектуальної власності. Закріплення терміну «право інтелектуальної власності» в законодавстві. Об'єкти інтелектуальної власності.

Інститут авторського права та суміжних прав. Особливості права промислової власності. Специфіка інституту індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.

Майнові та особисті немайнові права на об'єкти інтелектуальної власності, їх здійснення та захист. Виключні права на об'єкти інтелектуальної власності.

**Особисті немайнові права фізичних і юридичних осіб.**

Поняття особистих немайнових прав фізичної особи, їх правова природа. Зміст особистих немайнових прав.

Класифікація особистих немайнових прав фізичних осіб. Немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Проблеми здійснення та захисту особистих немайнових прав фізичних осіб.

Особливості особистих немайнових прав юридичних осіб.

**Загальна характеристика зобов'язань щодо реалізації майна.**

Поняття та особливості зобов'язань щодо реалізації майна.

Процес уніфікації правових норм щодо реалізації майна на основі інституту купівлі-продажу (міжнародний та національний досвід). Аналіз загальних положень про купівлю-продаж. Основні елементи договірного зобов'язання купівлі-продажу.

Різновиди купівлі-продажу (роздрібна купівля-продаж, поставка, контракція сільськогосподарської продукції, постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, міна).

Зобов'язання з договорів дарування, ренти та довічного утримання.

**Зобов'язання з передачі майна в користування (теорія і практика).**

Загальна характеристика правового регулювання договірних відносин про передання майна в користування.

Договір як підстава виникнення зобов'язань із передання майна в користування. Поняття та юридична природа договору про передання майна в користування. Система договорів про передання майна в користування. Права та обов'язки сторін договору про передання майна в користування. Укладення договорів, за якими майно передається в користування.

Порівняльна характеристика різновидів договору майнового найму. Особливості договору прокату, найму (оренди) земельної ділянки, найму будівлі або іншої капітальної споруди, найму (оренди) житла, найму (оренди) транспортного засобу, лізингу, позички.

**Зобов'язання з виконання робіт у цивільному праві.**

Загальна характеристика правового регулювання договірних відносин про виконання робіт.

Договір як підстава виникнення зобов'язань про виконання робіт. Поняття договору підряду та його відмежування від суміжних інститутів цивільного права. Система підрядних договорів. Сторони договору підряду. Права та обов'язки сторін договору підряду.

Порівняльна характеристика різновидів договору підряду: договір побутового підряду, договір будівельного підряду, договору підряд на проведення проектних та пошукових робіт.

### **Зобов'язання з надання послуг у Цивільному кодексі України.**

Загальна характеристика правового регулювання договірних відносин про надання послуг. Поняття і види договірних зобов'язань по наданню послуг. Предмет, зміст, укладення та виконання договору про надання послуг.

Транспортні зобов'язання, їх поняття, види та загальна характеристика. Система транспортних договорів. Поняття і види експедиційних послуг.

Зобов'язання з договору зберігання. Особливості зобов'язань по наданню посередницьких послуг. Договір доручення та комісії. Поняття договору управління майном.

Фінансові послуги в цивільному праві. Договори про надання фінансових послуг, їх види. Поняття і система зобов'язань по страхуванню. Загальна характеристика зобов'язань, що виникають з договорів позики, кредитного договору, договору банківського рахунку і банківського вкладу, факторингу. Особливості зобов'язань по розрахунках.

Проблеми відповідальності учасників договорів про надання послуг.

### **Зобов'язання, що виникають з односторонніх правочинів і з дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.**

Поняття та основні ознаки та функції недоговірних зобов'язань. Види недоговірних зобов'язань.

Загальна характеристика публічної обіцянки винагороди. Особливості інституту ведення чужих справ без доручення.

Рятування здоров'я та життя особи, майна фізичної або юридичної особи.

Поняття та специфіка створення небезпеки (загрози) життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Умови виникнення зобов'язань з безпідставного збагачення. Форми і види безпідставного придбання чи заощадження майна.

### **Зобов'язання, що виникають внаслідок заподіяння шкоди.**

Відшкодування шкоди в цивільному праві. Поняття, юридична природа та елементи зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди (деліктних зобов'язань). Підстави та умови виникнення деліктних зобов'язань. Суб'єкт і об'єкт зобов'язання, що виникає внаслідок заподіяння шкоди. Принципи відшкодування шкоди в деліктних зобов'язаннях.

Види зобов'язань, що виникають із заподіяння шкоди.

Поняття моральної шкоди. Проблеми визначення та відшкодування завданої моральної шкоди.

## **Загальні положення про спадкування.**

Поняття та значення спадкування. Поняття спадщини, склад спадщини. Спадкодавець та спадкоємці. Усунення від спадщини. Підстави спадкування за Цивільним кодексом України.

Спадкування за заповітом. Секретний заповіт. Заповіт подружжя. Заповіт з умовою. Особливості права на обов'язкову частку у спадщині.

Спадкування за законом. Коло спадкоємців за законом. Проблематика черговості спадкування. Спадкування за представленням.

Особливості здійснення права на спадкування.

Інститут спадкового договору у цивільному праві України.

## **ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Білоусов Ю.В. Стратегія модернізації приватного права в сучасних умовах: Збірник наукових праць / за ред. В. І. Короля, Ю. В. Білоусова ; НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. К.-Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2013. 396 с.
2. Довгерт А.С. Рекодифікація цивільного права: питання загальної частини пандектної системи у діалозі з німецькими вченими. Нове українське право. №1 (2023). С. 20-27.
3. Борисова В.І. Оновлення цивільного кодексу України: зміни до загальних положень про юридичну особу. Нове українське право. №1 (2023). С. 40-4.
4. Васильєва В.А. Цивільно-правове регулювання діяльності з надання посередницьких послуг. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2006.
5. Васильєва В. В. Договір як підстава виникнення цивільно-правового зобов'язання: автореф. дис. ....12.00.03. К, 2013. 20 с.
6. Гейнц Р.М. Цивільно-правове регулювання відносин за договором про надання комунальних послуг: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2011. 18 с.
7. Горблянський В.Я. Захист прав споживачів за договором про надання послуг: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Івано-Франківськ, 2019. 21 с.
8. Гуменюк В. І. Практика застосування окремих норм Цивільного кодексу України: практ. посіб. / В. І. Гуменюк, А. С. Довгерт, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, З. В. Ромовська, С. Г. Пасічник. К.: Ін Юре, 2008. 254 с.
9. Калаур І.Р. Договірні зобов'язання про передання майна у користування: проблеми теорії та практики. Монографія. 2-ге вид., доп. Тернопіль: Підручники і посібники. 2015. 480 с.
10. Коструба А.В. Юридичні факти в механізмі правоприпинення цивільних правовідносин: монографія. К.: Ін Юре, 2014. 376 с.
11. Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія. К.: Алерта, 2017. 494 с.

12. Лукасевич-Крутник І.С. Договірні зобов'язання з надання транспортних послуг в цивільному праві України: автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03. Тернопіль, 2019. 41 с.
13. Луць В. В. Особливості здійснення суб'єктивних прав учасниками цивільних відносин: монографія / В. В. Луць, М. К. Галянтич, О. В. Дзера, Ю. О. Заїка, Р. А. Майданик; ред.: В. В. Луць; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва. К., 2011. 319 с.
14. Мічурін, Є. О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (Загальні положення): монографія. Х.: Юрсвіт, 2007. 220 с.
15. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвеевські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. 352 с.
16. Отрадна О.О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань. Монографія. К.: Юрінком Інтер, 2014. 328 с.
17. Пленюк М.Д. Юридичні факти як підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань (теоретичні та практичні засади): дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2016. 426 с.
18. Погребняк В.Я. Виникнення, перехід та припинення суб'єктивних цивільних прав: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2021. 445 с.
19. Сліпченко С.О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів: монографія. Х, 2013. 552 с.
20. Спасибо-Фатеева І.В. Цивілістика: на шляху формування доктрин. Х.: Золоті сторінки. 2012. 696 с.
21. Спасова К.І. Відшкодування моральної шкоди при порушенні немайнових прав у соціальних мережах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2021. 227 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14644>.
22. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення : монографія. Київ : Артєк, 2020. 479 с.
23. Стефанчук, Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія. Хмельницький: Вид-во Хмельниц. ун-ту упр. та права, 2007. 626 с.
24. Федорченко Н.В. Зобов'язання з надання послуг у цивільному праві України: теоретико правові засади: автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2015. 39 с.
25. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1. Загальні положення. Особи / за ред. І.В. Спасибо-Фатеевої. Харів: ЕКУС, 2020. 928 с.
26. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу. Видання друге: монографія. За ред. проф. Кузнєцової Н.С. К.: Видавничий дім "Гельветика". 2022. 908 с.

**ОСНОВНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ**  
**«Договір як цивільно-правова форма товарного обороту»**

## **Тема 1. Договір як основний інститут цивільного права**

Поняття та цивільно-правова природа договору. Співвідношення понять «правочин», «угода», «домовленість» та «договір».

Полісемантичний характер терміну «договір». Договір як юридичний факт. Договір як правовідношення. Договір як документ. Договір як джерело правового регулювання цивільних правовідносин. Співвідношення договору та нормативно-правового акту.

Система принципів договірного регулювання цивільних відносин. Реалізація принципів справедливості, добросовісності та розумності в договірних зобов'язаннях. Принцип свободи договору та його складові елементи. Принцип неприпустимості зловживання правом у договірних зобов'язаннях.

## **Тема 2. Класифікація (систематизація) договорів**

Поняття та критерії класифікації цивільно-правових договорів. Значення систематизації договорів. Дихотомічний спосіб класифікації договорів.

Багатоступенева класифікація цивільно-правових договорів.

Класифікація договорів за правовими наслідками, досягнення яких прагнуть учасники відносин (правовою метою).

Класифікація договорів залежно від сфери регулювання суспільних відносин.

## **Тема 3. Типи договорів та їх цивільно-правова характеристика**

Поняття, правова природа та особливості публічного договору. Споживчий договір. Договір приєднання: поняття, правова природа та особливості. Договір на користь третьої особи. Непоіменовані договори. Змішаний договір.

## **Тема 4. Договір як юридичний факт**

Поняття та зміст договору як юридичного факту. Воля та волевиявлення в договорі. Істотні, звичайні та випадкові умови договору.

Порядок і способи укладення договору. Загальний порядок укладення договору. Умови правомірності договору. Особливості укладення окремих видів договорів.

Недійсні договори: поняття та види. Правові наслідки недійсності договору. Співвідношення понять «неукладений», «нечинний» і «недійсний» договір. Форма договору та правові наслідки її недотримання при укладенні договору.

## **Тема 5. Загальна характеристика договірного зобов'язання**

Поняття, суб'єкти та зміст договірного зобов'язання.

Участь третіх осіб у зобов'язанні. Правові форми зміни суб'єктного складу зобов'язань. Договірні способи заміни сторони у зобов'язанні. Договори з відступлення права вимоги (цесії). Договори про заміну боржника (переведення боргу).

Види забезпечення виконання договірних зобов'язань.

Поняття та загальні умови виконання договірного зобов'язання. Елементи

належного виконання договірних зобов'язань.

Поняття та класифікація підстав припинення договірних зобов'язань.

Співвідношення понять «припинення зобов'язання», «припинення договору», «розірвання договору» і «відмова від договору». Підстави та порядок відмови від договору. Поняття, ознаки та правові наслідки розірвання договору.

### **Тема 6. Відповідальність за порушення договірних зобов'язань**

Сутність поняття «порушення» договірних зобов'язань. Правові наслідки порушення договірних зобов'язань.

Поняття договірної відповідальності як виду цивільно-правової відповідальності. Принципи договірної відповідальності. Види договірної відповідальності.

Умови відповідальності за порушення договірних зобов'язань. Форми договірної відповідальності.

### **Тема 7. Договір у речовому праві**

Договір як підстава набуття права власності. Момент переходу права власності за договором.

Договір про порядок володіння та користування спільним майном. Договір про виділ у натурі частки з нерухомого спільного майна. Договір про поділ нерухомого майна, що є у спільній сумісній власності.

Договір як підстава виникнення речових прав на чуже майно. Договір про встановлення сервітуту. Договір емфітевзису. Договір про встановлення суперфіцію.

### **Тема 8. Договірне регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності**

Загальні положення про договірне регулювання відносин у сфері права інтелектуальної власності.

Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності: договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійний договір; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; договір комерційної концесії.

Загальна характеристика видавничого договору.

### **Тема 9. Поняття та особливості господарського договору**

Поняття та кваліфікуючі ознаки господарського договору. Порівняльна характеристика цивільного та господарського договорів. Засади регулювання договірних відносин у сфері господарювання.

Істотні умови господарських договорів.

Загальний порядок та спеціальні процедури укладення господарських договорів. Порядок та підстави зміни, розірвання та визнання недійсними господарських договорів.

### **Тема 10. Договір у сімейному праві**

Підходи до розуміння договору в сімейному праві України.

Договори, спрямовані на регулювання майнових правовідносин подружжя і фактичного подружжя. Договір про поділ майна подружжя.



Шлюбний договір. Договір про надання утримання одному із подружжя.

Договори, спрямовані на регулювання особистих немайнових і майнових правовідносин між батьками і дітьми. Договір про сплату аліментів на дитину. Договір про утримання повнолітніми дітьми непрацездатних батьків.

Договори, які опосередковують відносини з передання дітей до сім'ї на виховання. Договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї. Договір про патронат.

## ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бервено С. М. Проблеми договірного права України: монографія. К. : Юрінком Інтер, 2006. 392 с.
2. Боднар Т. В. Договірні зобов'язання в цивільному праві (Заг. положення): Навч. посіб. К.: Юстиніан, 2007. 186 с.
3. Бородовський С. О. Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2005. 19 с.
4. Васильєва В.В. Договір як підстава виникнення цивільно-правового зобов'язання: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н.-д. ін-т приват. права і підприємництва НАПН України. К., 2013. 20 с.
5. Верховець А. А. Цивільно-правова відповідальність за порушення договору : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. К., 2010. 16 с.
6. Гетьман А.П. Договір як універсальна правова конструкція : монографія / А. П. Гетьман, В.І. Борисова В.І. Х.: Право, 2012. 432 с.
7. Договірне регулювання приватноправових відносин в умовах євроінтеграційних процесів в Україні: монографія / За заг. ред. академіка НАПрН України О.Д. Крупчана; наук. ред. А.Б.Гриняк. К., 2017. 334 с.
8. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. /Т. В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.; за ред. О.В.Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
9. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2009. 1200 с.
10. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг ред. проф. В.А.Васильєвої; Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
11. Жилінкова О. В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та за кордоном: моногр. Київ:Юрінком Інтер,2015.280 с.
12. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с. URL: <https://pravo.ua/wp-content/uploads/2021/01/Proekt-Koncepcii-onovlennja-Civilnogo-kodeksu-Ukraini.pdf>
13. Кузьмич О. Я. Договори на користь третіх осіб у цивільному праві України: монографія. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім.

- В. Стефаніка, 2014. 334 с.
14. Лехкар О. В. Договір приєднання у цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Харків, 2008. 17 с.
  15. Лідовець Р. А. Змішані договори в цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Львів, 2005. 20 с.
  16. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. 5-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т. 2. 1022 с.
  17. Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів: колективна монографія / за ред. А. С. Довгерта, Є. О. Харитоновна. Одеса: Гельветика, 2020. 674 с.
  18. Оновлення договірної регулювання приватноправових відносин в Україні: монографія / за заг. ред. А. Б. Гриняка, О. О. Кота, М. Д. Пленюк. Київ. НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. 408 с.
  19. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. Одеса: Гельветика, 2021. 690 с.
  20. Розгон О. М. Договори у сімейному праві України: монографія. К. : Ін Юре, 2018. 301 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/288638128.pdf>
  21. Тетарчук І. В. Договірне право України. Навч. посіб. для підготовки до іспитів. Київ: К: Центр учбової літератури, 2021. 192 с
  22. Українське цивільне право. Договірне право: Академічний курс. Львів: ПАІС, 2020. 464 с

## **ОСНОВНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ**

### **«Захист цивільних прав та інтересів»**

**Теоретичні підходи до визначення сутності захисту суб'єктивних цивільних прав.**

Теоретичні концепції щодо визначення поняття «право на захист». Підстави для захисту цивільного права.

Юрисдикційні та неюрисдикційні форми захисту цивільних прав та інтересів.

Доктринальні підходи до поняття «способи захисту цивільних прав та інтересів». Класифікація способів захисту цивільних прав та інтересів.

Доктринальні підходи до поняття «охоронюваний законом інтерес».

Співвідношення поняття «захист цивільних прав та інтересів» з такими категоріями як «охорона цивільних прав», «цивільно-правова відповідальність», «цивільно-правова санкція».

**Захист цивільних прав та інтересів у судовому порядку.**

Поняття та кваліфікація матеріально-правових способів захисту цивільних прав та інтересів судом. Основні правила вибору способів захисту цивільних прав та інтересів. Об'єднання позовів та конкуренція позовів.

Визнання права: необхідність застосування та самостійність способу. Визнання правочину недійсним. Припинення дії, яка порушує право, як спосіб

захисту. Відновлення становища, яке існувало до порушення. Примусове виконання обов'язку в натурі – реальне виконання. Зміна та припинення правовідношення як способи захисту цивільних прав. Відшкодування збитків. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Визнання незаконними рішення, дії чи бездіяльності органу державної влади, органу влади АРК, або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Кондикційне зобов'язання як універсальний спосіб захисту цивільних прав.

Підстави для відмови у захисті цивільних прав та інтересів у судовому порядку.

### **Захист цивільних прав та інтересів у адміністративному порядку.**

Способи адміністративного порядку захисту цивільних прав. Принцип «дозволено все, що приписує закон». Скарга як основний засіб захисту в адміністративному порядку.

Повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, територіальних громад, посадових осіб у здійсненні захисту цивільних прав.

### **Захист цивільних прав та інтересів нотаріусом.**

Нотаріальні дії, що вчиняє нотаріус з метою захисту цивільних прав та інтересів особи.

Виконавчий напис як один із способів захисту цивільних прав та інтересів нотаріусом. Охорона спадкового майна. Захист майна особи, визнаної безвісно відсутньою.

Посвідчення фактів: перебування особи в певному місці; тотожності особи з фотокарткою, часу пред'явлення документа, факту, що громадянин є живим.

### **Самозахист цивільних прав та інтересів.**

Поняття права учасників цивільних правовідносин на самозахист. Загальні критерії правомірності здійснення права на самозахист цивільних прав та інтересів. Форми та способи самозахисту.

Поняття необхідної оборони та її ознаки. Крайня необхідність: поняття, ознаки.

Притримання як спосіб самозахисту.

Міри оперативного впливу.

## **ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Берестова І.Е. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави: загальнотеоретичні проблеми та правові наслідки [текст]: Монографія. Юрид. акад. МВС, 2005.
2. Діденко Л.В. Співвідношення судових та позасудових способів захисту цивільних прав. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2020. № 3. URL: <http://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-3-2020/6.pdf>

3. Катренко А.А. Охоронюваний законом інтерес як категорія цивільно-го права України та деяких зарубіжних країн: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2020. 21с.
4. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.
5. Концептуальні засади механізму захисту прав людини: український та міжнародний контекст: колективна монографія / Кол. авторів. Біла Церква: Білоцерківський національний аграрний університет, 2022. 430 с. URL:  
[https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7653/1/Osoblyvosti\\_neiu.pdf](https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7653/1/Osoblyvosti_neiu.pdf)
6. Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія. К.: Алерта, 2017. 494 с.
7. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / [за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця ]. — [5-е вид., перероб. і допов.]. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. 832 с.
8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України у 2 т. вид., перероб і допов. / за ред.. О.В.Дзери (кер. авт. кол.), Н.Є.Кузнецової. В.В.Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2013. Т. II.1120 с.
9. Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів: колективна монографія / О.І. Виговський, Н.Ю. Голубева, С.Д. Гринько та ін.; за заг. ред. проф. Довгерта А.С. та Харитонова Є.О. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020, 674 с.
10. Особливості захисту суб'єктивних цивільних прав [текст]: Монографія / За заг. ред. академіків НАПрН України О. Д. Крупчана та В. В. Луця. К.: НДІ приватного права та підприємництва НАПрН України, 2012. 400 с.
11. Панченко І.М. Визнання права власності як спосіб захисту цивільних прав: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2016. 22 с.
12. Підлубна Т.М. Право на захист цивільних прав та інтересів [текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2009.
13. Пільков К.М. Способи захисту прав у суді: проблеми сучасної гібридної моделі. Юридичний науковий електронний журнал. 2022, №11. С. 304-313.
14. Приватноправові механізми здійснення та захисту суб'єктивних прав фізичних та юридичних осіб: Колективна монографія / В.Л. Яроцький, В.І. Борисова, І.В. Спасибо-Фатєєва, І.В. Жилінкова та ін. / За наук. ред. проф. В.Л. Яроцького. Х.: Юрайт, 2013. 272с.
15. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н.С. Кузнецової. Одеса: Гельветика, 2021. 690 с.
16. Ярема А.Г. Система способів захисту цивільних прав судом [текст]. Вісник Верховного суду України. 2009. №12 (112). С. 34-39.

## ОСНОВНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

## «Трудове право України»

### **Проблематика предмета та системи трудового права України.**

Правове значення праці в сучасних ринкових умовах розвитку суспільства. Сучасні відносини, що є предметом регулювання трудового права України. Метод правового регулювання трудових відносин. Основні тенденції розвитку та реформування трудового права у сучасній Україні.

### **Теоретико-правовий аналіз трудових правовідносин.**

Трудова правоздатність суб'єктів, наявність правової норми, здійснення юридичного факту, з яким закон пов'язує виникнення, зміну чи припинення трудових відносин. Підстави виникнення трудових правовідносин: трудовий договір, контракт, вибори на посаду, направлення молодих спеціалістів і працівників після закінчення ними відповідних закладів. Доктринальні підходи до класифікації трудових правовідносин: а) індивідуальні трудові правовідносини; б) колективні трудові правовідносини. Правовий статус суб'єкта трудових правовідносин. Суб'єктивні права й обов'язки, гарантії реалізації трудових прав і обов'язків, відповідальність суб'єктів трудових правовідносин. Громадяни (працівники) як суб'єкти трудових правовідносин. Правовий статус іноземців і осіб без громадянства як суб'єктів трудових правовідносин. Роботодавці (юридичні та фізичні особи) як суб'єкти трудових правовідносин. Повноваження трудових колективів та їх класифікація. Організаційно-правові форми (механізми) реалізації повноважень і самоврядування трудового колективу.

### **Профспілки як суб'єкти трудових правовідносин.**

Правові основи діяльності професійних спілок. Загальна характеристика правового статусу професійних спілок у сфері праці. Основні права професійних спілок у сфері праці та їх класифікація. Правовий статус органів професійних спілок. Роль професійних спілок у виникненні, зміні та припиненні трудового договору. Права професійних спілок у захисті трудових прав працівників, встановленні умов праці, регулюванні заробітної плати і робочого часу, контролі та нагляді за додержанням законодавства про працю, колективного договору та угод.

### **Правове регулювання матеріальної відповідальності: стан та перспективи розвитку.**

Поняття матеріальної відповідальності сторін трудового договору за заподіяну шкоду. Поняття та особливості матеріальної відповідальності працівників за шкоду, заподіяну роботодавцю. Відмінність матеріальної відповідальності працівників від майнової відповідальності, передбаченої нормами цивільного права: за суб'єктом заподіяння шкоди, підставами та умовами матеріальної відповідальності, межею матеріальної відповідальності, розміром. Трудове майнове правопорушення: порушення працівником трудових обов'язків; наявність заподіяної працівником прямої дійсної шкоди майну роботодавця. Умови матеріальної відповідальності працівників: протиправні дії (бездіяльність) працівників; причинний зв'язок між протиправними діями (бездіяльністю) працівників та їх наслідком у вигляді шкоди, що настала; вина працівника, який заподіяв шкоду зумисне або через необережність. Види

матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації.

Матеріальна відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові. Умови настання такої відповідальності. Випадки матеріальної відповідальності. Порушення роботодавцем прав працівника на працю, на здорові і безпечні умови праці та інших прав працівників. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди працівнику. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю застрахованого. Страхіві виплати. Визначення розміру шкоди. Порядок покриття шкоди.

### **Правове регулювання індивідуальних та колективних трудових спорів.**

Поняття і види трудових спорів. Органи, що розглядають трудові спори. Принципи розгляду трудових спорів. Підвідомчість трудових спорів. Індивідуальні трудові спори та їх види. Органи з розгляду індивідуальних трудових спорів. Комісія з трудових спорів (КТС): порядок створення, компетенція. Порядок і строки розгляду індивідуального трудового спору в КТС. Розгляд трудових спорів у судовому порядку. Порядок розгляду судами скарг на неправомірні дії органів державного управління і службових осіб, які утискають трудові права громадян. Особливості розгляду трудових спорів про шкоду, заподіяну працівникові каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я. Строки звернення і строки вирішення трудових спорів. Позовна давність у трудовому праві. Колективні трудові спори. Поняття колективних трудових спорів та їх класифікація. Органи з розв'язання колективних трудових спорів. Примирні комісії. Трудовий арбітраж. Незалежний посередник. Національна служба посередництва і примирення. Страйк як крайній засіб вирішення колективних трудових спорів. Правові наслідки законного і незаконного страйку.

## **ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Іншин М.І. Трудове право України. Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600с.
2. Трудове право України. Академічний курс. Підручник. За заг. ред. Пилипенка П.Д. 5-те вид., переробл. і доп. Київ: Ін Юре, 2014. 552с.
3. Трудове право України: навчальний посібник за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
4. Трудове право України :підручник. За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с. URL:

- [https://shron1.chtyvo.org.ua/Vyshnovetska\\_Svitlana/Trudove\\_pravo\\_Ukrainy.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Vyshnovetska_Svitlana/Trudove_pravo_Ukrainy.pdf)
5. Мельник К. Ю. Трудове право України : підручник Харків : Діса плюс, 2014. 480с. URL: [https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/949/Trudove%20pravo%20Ukrainy%20%20pidruchnyk\\_K.%20Yu.%20Melnyk\\_2014.pdf?sequence=1](https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/949/Trudove%20pravo%20Ukrainy%20%20pidruchnyk_K.%20Yu.%20Melnyk_2014.pdf?sequence=1)
  6. Трудове право України : підручник. Бортник С.М., Мельник К.Ю., Могілевський Л.В., Лукаш С.С., Подорожній Є.Ю. Харків, 2019. 408с. URL: [https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6107/Trudove%20pravo%20Ukrainy\\_pidruchnyk\\_HNUVS\\_2019.pdf?sequence=5&isAllowed=y](https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6107/Trudove%20pravo%20Ukrainy_pidruchnyk_HNUVS_2019.pdf?sequence=5&isAllowed=y)
  7. Венедіктов С.В. Трудове право України. Підручник. Київ, “Видавництво Людмила”, 2021. 216с. [https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2fmb\\_finansy/Trudove-pravo-Ukrainy.pdf](https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2fmb_finansy/Trudove-pravo-Ukrainy.pdf)
  8. Трудове право України : підручник. За заг ред. проф. О.М. Ярошенка. Харків, 2022. 376с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrainy.26.07.2022.pdf>
  9. Кодекс законів про працю України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
  10. Закон України “Про професійні спілки їх права та гарантії діяльності” <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>
  11. Закон України “Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)” <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>

## **ОСНОВНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ**

### **«Земельне право України»**

#### **Земельне право як самостійна галузь права.**

Доктринальні та прикладні проблеми сучасних досліджень земельного права в Україні. Правові особливості земель в якості об’єкта правового регулювання.

#### **Джерела земельного права України.**

Проблеми законодавчого врегулювання земельних відносин в умовах сьогодення. Концептуальні підходи стосовно розмежування регулювання відносин, пов’язаних із регулюванням правового режиму нерухомості та земель.

#### **Набуття та реалізації права власності на землю.**

Конституційні засади права власності на землю. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації приватної форми власності на земельну ділянку. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації державної форми власності на земельну ділянку. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації комунальної форми власності на земельну ділянку. Особливості придбання земельних ділянок на підставі

цивільно-правових договорів. Проблематика розмежування земель державної та комунальної власності.

### **Право землекористування.**

Особливості правового статусу постійних землекористувачів. Оренда земельної ділянки. Характеристика правових особливостей права на користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Характеристика правових особливостей права на користування земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).

### **Правове регулювання управління в галузі використання, відтворення та охорони земель.**

Правове забезпечення використання, відтворення та охорони земель. Здійснення землеустрою під час управління у галузі використання, відтворення та охорони земель. Державний земельний кадастр: проблематика ведення. Проблема ведення державного земельного кадастру як функції управління у галузі використання, відтворення та охорони земель. Теоретичні та прикладні аспекти державної реєстрації прав на земельну ділянку.

### **Специфіка правових режимів окремих категорій земель.**

Теоретико-прикладна проблематика класифікації земельного фонду України. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення. Особливості правового режиму земель населених пунктів. Особливості правового режиму земель природно-заповідного фонду. Особливості правового режиму земель оздоровчого та рекреаційного призначення. Особливості правового режиму земель історико-культурного призначення. Особливості правового режиму земель лісогосподарського призначення. Особливості правового режиму земель промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення.

### **ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Мірошніченко А. М. Земельне право України. Курс лекцій. К.: Юрінком Інтер. 2020. 544 с.
2. Земельне право України : навчальний посібник / [І. І. Каракаш, В. Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.] ; за ред. І. І. Каракаша, і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Одеса: Юридична література, 2017. 588 с.
3. Шуміло О. М. Земельне право України (у схемах): навч. посіб.; МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 288 с.
4. Коваленко Т. О. Реалізація принципу законності у регулюванні земельних відносин в Україні: проблеми законодавчого забезпечення: монографія. Київ: Правова єдність, 2017. 672 с.
5. Харитоновна Т. Є. Здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Одеса.: Юрид. л-ра, 2016. 424 с.
6. Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: монографія. Київ: ЛОГОС, 2011. 688 с.



7. Вівчаренко О.А. Правова охорона земель в Україні: Монографія. К: Юрінком Інтер, 2010. 336 с.
8. Носік В.В. Право власності на землю Українського народу: Монографія. Юрінком Інтер, 2006. 544 с.

### «Екологічне право України»

#### **Екологічне право як галузь права.**

Концепція національної екологічної політики України і роль права в її забезпеченні. Доктринальні підходи до визначення структури екологічних правовідносин як предмету екологічного права. Поняття і види об'єктів екологічного права. Система джерел екологічного права. Міжнародно-правові акти у системі джерел екологічного права. Імплементация приписів права доквілля ЄС в екологічне законодавство України.

#### **Екологічні права та обов'язки громадян України.**

Поняття, система та особливості екологічних прав громадян. Роль Орхуської конвенції про доступ до інформації, участі громадськості в процесі прийняття рішень і доступу до правосуддя по питанням, що стосуються навколишнього середовища, в регулюванні та забезпеченні екологічних прав громадян. Право громадян на безпечне для життя і здоров'я доквілля: проблеми реалізації. Правовий механізм реалізації права вільного доступу до екологічної інформації.

#### **Право власності на природні ресурси в та право природокористування.**

Поняття та основні особливості права власності на природні ресурси. Доктринальне розуміння права власності Українського народу на природні ресурси.

Правові засади права приватної власності на природні ресурси.

Поняття та види права природокористування. Право загального та спеціального природокористування. Зміст права природокористування. Договори і дозволи як підстави виникнення права природокористування.

#### **Правові засади екологічного управління.**

Поняття, ознаки і зміст екологічного управління. Органи державного, самоврядного та громадського екологічного управління та їх компетенція.

Поняття та види функцій екологічного управління. Стандартизація та нормування в галузі охорони навколишнього природного середовища. Стратегічна екологічна оцінка. Оцінка впливу на доквілля. Проблеми організації та реалізації державного екологічного контролю.

Економічні методи в системі державно-правового регулювання екологічних правовідносин. Структура і зміст економіко-правового механізму в галузі охорони доквілля.

#### **Юридична відповідальність за порушення вимог екологічного законодавства.**

Концептуальні підходи до розуміння екологічної відповідальності. Види та зміст юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Підстави та

умови виникнення відповідальності за порушення вимог екологічного законодавства.

Правова характеристика екологічних правопорушень та їх класифікація.

Особливості адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення. Кримінальна відповідальність за порушення вимог екологічного законодавства. Особливості цивільно-правової відповідальності за екологічні правопорушення.

### **Правовий режим природних ресурсів за законодавством України.**

Поняття та види надкористування. Система дозвільних документів у відносинах надкористування. Особливості користування надрами на умовах угод про розподіл продукції.

Поняття та види водокористування. Титули, особливості та види права спеціального водокористування. Оренда водних об'єктів. Загальне водокористування: види, механізм здійснення, гарантії реалізації.

Права на ліси. Види і порядок здійснення спеціального використання лісових ресурсів. Загальне використання лісових ресурсів: механізм реалізації.

Загальне і спеціальне використання об'єктів тваринного світу: види, особливості. Правовий режим мисливства в Україні. Правове регулювання спеціального використання водних біоресурсів.

### **Природоохоронне право. Право екологічної безпеки.**

Атмосферне повітря, повітряний простір, космос: поняття та співвідношення. Стандартизація та нормування в сфері охорони атмосферного повітря. Регламентация шумового, радіаційного та інших видів забруднень атмосферного повітря.

Екологічна мережа як комплексний об'єкт екологічного права.

Особливості правового режиму природно-заповідного фонду як об'єкта правового регулювання, охорони та використання. Склад і класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Юридичні критерії зонування окремих територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Особливості правового режиму об'єктів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України.

Наукові та законодавчі визначення поняття «екологічна безпека». Види екологічної безпеки та їх законодавче регулювання в Україні. Правовий режим управління відходами в Україні.

Умови, підстави та порядок оголошення окремих територій України зоною надзвичайної екологічної ситуації. Правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації.

## **ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині: монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2023.
2. Екологічне право: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2019.

3. Краснова М. В., Краснова Ю. А. Екологічне право України. Загальна частина: підручник. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2021.
4. Костицький В. В. Екологічне право України: підручник. Дрогобич: Коло, 2012.
5. Екологічне право України: Академічний курс: підручник / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: ТОВ "Видавництво "Юридична думка", 2008.
6. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2008.
7. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991.
8. Кодекс України про надра від 27.07.94.
9. Лісовий Кодекс України в редакції від 8.02.2006.
10. Водний Кодекс України від 06.06.1995.
11. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 21.06.2001.
12. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 10.06.1992.
13. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001.
14. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017.
15. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018.
16. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13.07.2002.
17. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022.

## **ОСНОВНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ**

### **«Кримінально-правова політика»**

**Політика в сфері боротьби зі злочинністю та її місце в системі політики держави. Структура політики у сфері боротьби зі злочинністю.**

Поняття політики в сфері боротьби зі злочинністю, її місце у загальній правовій політиці держави. Суб'єкти та учасники політики в сфері боротьби зі злочинністю. Контроль в сфері політики в сфері боротьби зі злочинністю. Цілі та завдання політики в сфері боротьби зі злочинністю. Методи та джерела політики в сфері боротьби зі злочинністю.

Підсистеми політики в сфері боротьби зі злочинністю. Завдання та функції підсистем політики в сфері боротьби зі злочинністю: Кримінально-правова політика; кримінально-процесуальна політика; кримінально-виконавча політика; кримінологічна (профілактична) політика.

**Кримінально-правова політика як елемент політики у сфері боротьби зі злочинністю. Поняття, задачі, напрями, зміст кримінально-правової політики.**

Поняття кримінально-правової політики. Співвідношення кримінально-правової політики з політикою в сфері боротьби зі злочинністю та державною правовою політикою. Взаємозв'язок кримінально-правової політики з кримінально-процесуальною, кримінально-виконавчою та кримінологічною (профілактичною) політикою. Система кримінально-правової політики. Суб'єкти кримі-

нально-правової політики. Джерела кримінально-правової політики. Рівні кримінально-правової політики. Методи кримінально-правової політики.

#### **Джерела, типи та принципи кримінально-правової політики.**

Джерела кримінально-правової політики. Типи кримінально-правової політики. Принципи кримінально-правової політики.

#### **Ефективність кримінально-правової політики.**

Поняття ефективності права; ефективність політики в сфері боротьби зі злочинністю; ефективність кримінально-правової політики; ефективність кримінально-правової норми; вплив на ефективність політики в сфері боротьби зі злочинністю та власне кримінально-правової політики соціальних факторів (соціально-економічних, соціально-політичних, соціально-економічних); розрахунок ефективності кримінально-правової політики.

#### **Реалізація політики в сфері боротьби зі злочинністю.**

Поняття та види реалізації політики в сфері боротьби зі злочинністю. Поняття застосування кримінального закону, як різновиду реалізації закону. Поняття та характеристика кожного з видів застосування кримінального закону як форми реалізації політики в сфері боротьби зі злочинністю.

#### **Основні завдання кримінально-правової політики на сучасному етапі. Криміналізація та декриміналізація діянь.**

Напрямки діяльності держави у сфері кримінально-правової політики. Цілі та завдання кримінально-правової політики на сучасному етапі розвитку. Основні тенденції розвитку кримінально-правової політики на сучасному етапі.

Особливості кримінально-правової політики в умовах агресії Російської Федерації.

Поняття криміналізації та декриміналізації. Підстави криміналізації та декриміналізації. Умови криміналізації та декриміналізації. Об'єкт, обсяг та інтенсивність криміналізації та декриміналізації. Юридично-кримінологічні підстави; соціально-психологічні підстави криміналізації та декриміналізації.

#### **Політика в сфері боротьби зі злочинністю та права людини.**

Кримінально-правова політика та права людини; кримінально-процесуальна політика та права людини; кримінально-виконавча політика та права людини; кримінологічна (профілактична) політика та права людини.

### **ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Фріс П.Л., Козич І. В., Гануляк Е. М. Диспозитивний метод реалізації кримінально-правової політики. Монографія. Івано-Франківськ, Голіней О. М. 2020. 203 с.
2. Фріс П.Л., Шпіляревич В. В. Кримінально-правова політика у сфері регулювання заходів безпеки. Монографія/ Харків : Право. 2020. 328 с.
3. Фріс П.Л. Ідеологія кримінально-правової політики. монографія Супрун В. П., 2021. 390 с.
4. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. Монографія. К.: АТІКА, 2005.

5. Фріс П. Л. Нарис історії кримінально-правової політики України. Монографія. К.: АТІКА, 2005.
6. Козич І.В. Кримінально-правова політика: функції та функціонування. Івано-Франківськ, 2020. 311 с. 296 с.

## **ОСНОВНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «Кримінологічна (профілактична) політика»**

### **Поняття та зміст кримінологічної (профілактичної) політики**

Поняття кримінологічної (профілактичної) політики. Зміст кримінологічної (профілактичної) політики. Методи кримінологічної (профілактичної) політики. Зв'язок кримінологічної (профілактичної) політики з кримінально-правовою, кримінально-процесуальною та кримінально-виконавчою політикою. Форми реалізації кримінологічної (профілактичної) політики. Законодавче забезпечення реалізації кримінологічної (профілактичної) політики. Перспективи розвитку кримінологічної (профілактичної) політики України. Державний контроль за злочинністю. Кримінальне законодавство як превентивний чинник.

### **Управлінські заходи щодо протидії злочинності.**

Поняття управління діяльністю щодо запобігання та протидії злочинності. Система управління діяльністю щодо запобігання та протидії злочинності. Засоби забезпечення управління діяльністю щодо запобігання та протидії злочинності. Стадії управлінського процесу. Поняття кримінологічного прогнозування і планування: їх види, завдання і основні методи. Загальні засади кримінологічного прогнозування індивідуальної злочинної поведінки. Прогнозування злочинності як соціального явища. Види кримінологічного прогнозування (довгострокове, середньострокове, поточне, цільове). Зв'язок кримінологічного прогнозування і кримінологічного планування. Методи кримінологічного прогнозування злочинності та індивідуальної злочинної поведінки. Поняття кримінологічного планування заходів боротьби зі злочинністю. Цілі, завдання, види та методи кримінологічного планування. Структура кримінологічного плану. Комплексне планування заходів боротьби зі злочинністю. Завдання, етапи та структура плану профілактичної діяльності. Кримінологічне прогнозування і планування в системі боротьби зі злочинністю.

### **Фактори злочинності.**

Поняття фактору в кримінологічній науці. Поняття причин і умов соціальних явищ, їх співвідношення та природа. Співвідношення причин злочинності і окремого злочину. Класифікація кримінологічних детермінант. Фактори, що впливають на злочинність в цілому, її видам, окремому злочину. Умови, що сприяють існуванню та зростанню рівня злочинності, їх специфіка для окремих видів злочинів. Концепції причин злочинності. Основні сучасні теорії причин злочинності в Україні. Тенденції і перспективи злочинності на сучасному етапі розвитку української державності.

### **Формування та характеристика особи злочинця**

Поняття особи злочинця в кримінології. Значення, підстави та межі вивчення особи злочинця. Характерні ознаки особи злочинця. Структура особи

злочинця. Співвідношення соціального і біологічного в особі злочинця. Особа злочинця та суміжні поняття. Кримінологічна характеристика особи злочинця. Соціально-демографічна характеристика злочинців. Соціально-рольові ознаки злочинців. Морально-психологічні особливості злочинців. Типологія особи злочинця. Кримінологічна характеристика основних типів злочинців. Способи одержання інформації про особу злочинців. Критерії класифікації злочинців та її значення для кримінологічної профілактики. Практичне значення вивчення особи злочинця для судових та правоохоронних органів.

### **Віктимологічна профілактика.**

Поняття віктимології, віктимності та віктимізації. Особа жертви в кримінології. Віктимність особи. Процес віктимізації особи. Види віктимної поведінки та її наслідки. Класифікація жертв злочинної поведінки. Основи віктимологічної профілактики. Причини віктимної поведінки окремих осіб та груп осіб. Основні напрямки віктимологічних досліджень.

### **Заходи протидії злочинності: поняття, зміст та види.**

Поняття боротьби зі злочинністю. Завдання та основні засади боротьби зі злочинністю. Поняття запобігання злочинності як головного напрямку боротьби зі злочинністю. Принципи профілактичної діяльності. Система профілактики злочинності. Класифікація заходів профілактики. Роль факторів кримінальної політики: кримінального законодавства, кримінальної статистики, організації діяльності правоохоронних органів, пенітенціарної системи, державних програм боротьби із злочинністю. Правове забезпечення профілактичної діяльності та його головні напрямки: матеріально-правовий, процесуально-правовий, організаційно-управлінський. Поняття і значення взаємодії суб'єктів боротьби зі злочинністю. Участь громадськості в контролі за злочинністю.

## **ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Джужа О. М., Іванов Ю. Ф. Кримінологія: Навчальний посібник. К.: Вид. Паливода А. В., 2006. 264 с.
2. Джужа О.М. Запобігання злочинам: кримінологічно-віктимологічна парадигма: Монографія. К. : Нац. акад. внутр. справ. 2015. 331 с.
3. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. - К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007.
4. Запобігання правопорушенням у місцях позбавлення волі : навч. посіб. / О. М. Джужа, О. Г. Колб, В. В. Василевич [та ін.]. Луцьк: [ПП Іванюк В. П.], 2010. 543 с.
5. Кримінологія: Навчальний посібник / О.Є. Михайлов, А.В. Горбань, В.В. Міщук. К.: Знання, 2012. 565с.
6. Кримінологія : підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.
7. Литвинов О. М., Орлов Ю. В. Кримінологія «свого часу»: наукові розвідки. Харків : «Право», 2021. 272.

8. Медицький І. Б. Наслідки злочинності в Україні: теоретичні і прикладні аспекти : Монографія. Івано-Франківськ : Супрун В. П. 2020. 314с.
9. Медицький І.Б. Запобігання злочинності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ, 2008. 220с.
10. Невмержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: Монографія / Є.В. Невмержицький. К.: КНТ, 2008. 368с.
11. Профілактика злочинів: Підручник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Ф. Гіда. К.: Атіка, 2011. 720 с.

## **ОСНОВНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ**

### **«Теоретичні та практичні проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень»**

#### **Концептуальні засади кваліфікації кримінальних правопорушень**

Поняття кваліфікації кримінальних правопорушень. Соціально-правове значення кваліфікації кримінальних правопорушень. Поняття і види підстав кваліфікації кримінальних правопорушень. Фактична і юридична (нормативна) підстави кваліфікації кримінальних правопорушень. Основні і додаткові підстави кваліфікації кримінальних правопорушень. Види кваліфікації кримінальних правопорушень. Критерії поділу кваліфікації на окремі види. Стадії кваліфікації кримінальних правопорушень. Принципи кваліфікації кримінальних правопорушень.

#### **Кваліфікація кримінальних правопорушень з урахуванням стадій кримінального правопорушенняної поведінки**

Загальні засади кваліфікації діянь за наявності попередньої кримінально протиправної діяльності. Кваліфікація готування до кримінального правопорушення. Поняття готування до кримінального правопорушення та його ознаки. Загальні правила кваліфікації готування до кримінального правопорушення.

Кваліфікація замаху на кримінальне правопорушення. Поняття замаху на кримінальне правопорушення та його ознаки. Кримінальні правопорушення, при вчиненні яких замах неможливий. Загальні правила кваліфікації замаху на кримінальне правопорушення. Види замаху і їх врахування при кваліфікації.

Кваліфікація закінченого кримінального правопорушення. Види стадій вчинення кримінального правопорушення, які враховуються при кваліфікації. Поняття закінченого кримінального правопорушення, момент закінчення окремих видів кримінальних правопорушень.

Кваліфікація у зв'язку із добровільною відмовою від вчинення кримінального правопорушення. Питання кваліфікації, які вирішуються у зв'язку із добровільною відмовою від вчинення кримінального правопорушення. Умови правомірності добровільної відмови. Добровільна відмова і суміжні кримінально-правові інститути.

#### **Кваліфікація кримінальних правопорушень, вчинених у співучасті**

Загальні положення кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених у співучасті. Ознаки співучасті у кримінальному правопорушенні. Кримінальні правопорушення, при вчиненні яких співучасть неможлива. Формула кваліфі-

кації кримінальних правопорушень, вчинених у співучасті.

Кваліфікація співучасті з врахуванням виду співучасника. Поняття виду співучасника. Класифікація видів співучасників. Кваліфікація посягання виконавця/співвиконавця кримінального правопорушення. Кваліфікація дій організатора, пособника, підбурювача.

Кваліфікація співучасті із врахуванням її форми. Поняття форми співучасті. Класифікація форм співучасті та її значення для кваліфікації.

Кваліфікація співучасті у кримінальних правопорушеннях із спеціальним суб'єктом.

Кваліфікація причетності до кримінального правопорушення. Форми причетності та їх кваліфікація.

### **Кваліфікація множинності кримінальних правопорушень**

Загальна характеристика множинності кримінальних правопорушень. Відмінність триваючих, продовжуваних і складених кримінальних правопорушень від множинності кримінальних правопорушень.

Кваліфікація повторності кримінальних правопорушень. Види та ознаки повторності. Кваліфікація окремих видів повторності кримінальних правопорушень.

Кваліфікація сукупності кримінальних правопорушень. Види сукупності кримінальних правопорушень (ідеальна та реальна).

Кваліфікація рецидиву кримінальних правопорушень. Види рецидиву кримінальних правопорушень. Кваліфікація спеціального рецидиву кримінальних правопорушень. Кваліфікація пенітенціарного рецидиву кримінальних правопорушень.

### **Конкуренція і колізія норм у ході кримінально-правової кваліфікації**

Поняття колізії та конкуренції в кримінальному праві.

Види колізій в кримінальному праві та їх подолання. Колізії між положеннями Конституції України та статтями КК України. Колізії між положеннями міжнародних договорів України та статтями КК України. Колізії між статтями Загальної та Особливої частин КК.

Види конкуренції в кримінальному праві та способи її вирішення. Кваліфікація кримінальних правопорушень при конкуренції загальної та спеціальної норм. Кваліфікація кримінальних правопорушень при конкуренції кількох спеціальних норм. Кваліфікація кримінальних правопорушень при конкуренції частини і цілого.

### **Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти особи**

Кваліфікація кримінальних правопорушень проти життя і здоров'я особи. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти життя особи. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти здоров'я особи. Кваліфікація тілесних ушкоджень. Кваліфікація кримінальних правопорушень, що ставлять у небезпеку життя та здоров'я особи. Кваліфікація кримінальних правопорушень у медичній сфері.

Кваліфікація кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи.

Кваліфікація кримінальних правопорушень проти статевої свободи та ста-



тевої недоторканності особи. Кваліфікація насильницьких статевих кримінальних правопорушень. Кваліфікація ненасильницьких статевих кримінальних правопорушень.

### **Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності**

Загальні питання кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності. Кваліфікація корисливих кримінальних правопорушень, пов'язаних із оберненням чужого майна на користь винного чи інших осіб. Кваліфікація корисливих кримінальних правопорушень, не пов'язаних із оберненням чужого майна на користь винного чи інших осіб. Кваліфікація некорисливих кримінальних правопорушень. Кваліфікація кримінальних правопорушень, пов'язаних із самовільним зайняттям земельної ділянки та самовільним будівництвом.

### **Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших кримінальних правопорушень проти здоров'я населення**

Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших кримінальних правопорушень проти здоров'я населення. Особливості їх кваліфікації. Кваліфікація кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Кваліфікація кримінальних правопорушень, пов'язаних з викраденням та незаконним заволодінням наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами або прекурсорами або обладнанням, призначеним для їх виготовлення. Кваліфікація кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним вживанням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, а також одурманюючих засобів. Кваліфікація інших кримінальних правопорушень проти здоров'я населення.

## **ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Марін О. К. Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм. К.: Атіка, 2003. 224 с.
2. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2009. 512 с.
3. Кваліфікація злочинів: Навч. посібник / За ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. К.: Істина, 2010. 430 с.
4. Устрицька Н. І. Кваліфікація повторності злочинів: монографія / Н. І. Устрицька. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 217 с.
5. Кузнецов В. В., Савченко А. В. Теорія кваліфікації злочинів : Підручник / За заг. ред. д.ю.н., проф. В. І. Шакуна. 5-те вид., перероб. К. : Алерта, 2013. 320 с.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: Злочини проти власності / За ред. М. І. Хавронюка. Київ: ВД «Дакор»,

2017. 448 с.
7. Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації : лекції / О. В. Ус. Харків : Право, 2018. 368 с.
  8. Катеринчук К. В. Злочини проти здоров'я особи: проблеми кримінально-правової теорії та практики [Текст] : монографія / К. В. Катеринчук. Київ : ФОП Маслаков, 2018. 408 с.
  9. Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики) : практ. порадник / О. О. Дудоров; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Сєвєродонецьк : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. 92 с.
  10. Основи кваліфікації злочинів : навч. посіб. / [М. І. Панов, І. О. Зінченко, О. О. Володіна та ін.] ; за заг. ред. М.І. Панова. Харків : Право, 2019. 378 с.
  11. Андрушко А. В. Теоретико-прикладні засади запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи: монографія. Київ: Ваіте, 2020. 560 с.

## **ОСНОВНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ**

### **«Адміністративне право»**

#### **Управлінська діяльність в системі адміністративно-правового регулювання. Форми та методи публічного адміністрування.**

Поняття та зміст «управління». Соціальне управління та його види. Публічне адміністрування: загальні положення. Принципи публічного адміністрування. Співвідношення публічного адміністрування і виконавчої влади. Методи публічного адміністрування. Адміністративний примус. Форми публічного адміністрування. Правові акти публічного адміністрування.

#### **Адміністративно-правові відносини.**

Сутність адміністративно-правових відносин. Адміністративно-правові та суспільні відносини. Адміністративно-правові відносини та адміністративно-правові норми. Адміністративно-правові відносини та юридичні факти. Особливості адміністративно-правових відносин крізь призму суб'єктів, об'єктів та змісту.

#### **Забезпечення законності та дотримання дисципліни в публічному адмініструванні. Адміністративно-правові режими.**

Поняття законності та дисципліни. Способи забезпечення законності і дисципліни в публічному адмініструванні: загальна характеристика. Контроль як спосіб забезпечення законності і дисципліни в публічному адмініструванні. Поняття та види адміністративно-правових режимів. Поняття та види надзвичайних режимів. Режим державної таємниці.

#### **Публічна служба в Україні. Адміністративні договори.**

Поняття та ознаки публічної служби. Види публічної служби. Правове регулювання державної служби в Україні. Правовий статус державного службовця. Порядок проходження служби, класифікація посад державних службовців. Поняття та ознаки адміністративних договорів. Види адміністративних

договорів.

**Адміністративна відповідальність та її місце серед інших видів юридичної відповідальності. Поняття та склад адміністративного проступку (правопорушення).**

Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності та її особливі ознаки. Порівняльний аналіз адміністративної відповідальності з іншими видами юридичної відповідальності. Ознаки адміністративного правопорушення. Склад адміністративного проступку та його структура.

**Міжнародні стандарти надання адміністративних послуг та вдосконалення системи надання їх в Україні.**

Шляхи вдосконалення системи адміністративних послуг в Україні. Проблеми визначення поняття «адміністративні послуги», платності, якості та державних стандартів надання адміністративних послуг, запровадження європейських стандартів в даній системі. Зв'язок адміністративних послуг з реалізацією владних повноважень. Межі владних повноважень при наданні послуг. Проблема якості адміністративних послуг. Законодавче регулювання надання адміністративних послуг та проблема відповідальності «осіб публічної адміністрації».

Поняття, сутність і зміст адміністративної процедури. Класифікації адміністративних процедур. Учасники адміністративної процедури. Стадії адміністративної процедури. Принципи адміністративної процедури.

#### **ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. В.М. Гаращука, Харків: Право, 2017. 174 с..
2. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: навч.пос. К.: Центр учбової літератури, 2017, 196 с..
3. Адміністративне право. Загальна частина (альбом схем) [текст]: навч.пос. / О.В.Кузьменко, І.Д. Пастух, М.В.Плугатир, М.В.Співак. К.: Центр учбової літератури, 2015. 232 с.
4. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – 2-ге вид., перероб. та допов. Х.: Право, 2013. 656 с.
5. Основи адміністративного права України : навчально-методичний посібник [Л.Р. Біла-Тіунова, Л.М. Корнута, М.І. Сідор].О: Фенікс, 2015. 122 с..
6. Петровська І.І. Хрестоматія з адміністративного права. ННЮІ. Івано-Франківськ, 2023. 28 с. URL : <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/16268>.
7. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15923/%D0%A5%D0%B0%D0%BC%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B0>

20%D0%9E.%D0%9F.%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8..pdf?sequence=4&isAllowed=y.

## **ОСНОВНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ**

### **«Конституційне право України»**

#### **Конституція – Основний Закон держави.**

Поняття і сутність конституції. Поняття та загальна історія світового конституціоналізму. Юридична і фактична конституція. Юридична конституція у формальному і матеріальному сенсі слова. Предмет регулювання конституції.

Функції та класифікація конституцій. Поняття і види функцій конституції. Юридична функція конституції як нормативно-правового акту. Політична, економічна та соціальна функції конституції. Ідеологічна (виховна) функція конституції. Правозахисна та обмежувальна функції конституції. Консолідуюча та стабілізуюча функції конституції. Юридичні властивості конституції. Найвища юридична сила конституції. Політико-правовий та установчий характер конституції.

Особливий порядок розробки і прийняття конституції. Підвищена стабільність конституції, особливий порядок внесення змін до конституції.

Прийняття конституції України. Місце конституції в системі національного законодавства.

Політична та конституційна реформи в Україні на сучасному етапі.

Основні чинники, що обумовлюють необхідність реформ. Зміст, спрямованість і взаємозв'язок політичної й конституційної реформ.

#### **Загальні засади конституційного ладу України.**

Поняття та основні принципи конституційного ладу і його співвідношення з державним ладом. Конституційний лад - державний лад конституційної держави.

Закріплення конституційного ладу в Конституції України. Людина, її права і свободи, честь і гідність як найвища соціальна цінність. Народний і державний суверенітет: поняття і взаємозв'язок.

Принцип поділу влади. Республіканська форма правління. Політичний ідеологічний та економічний плюралізм. Принцип визнання та гарантування місцевого самоврядування в Україні.

Форми здійснення влади народу. Пряма демократія. Здійснення народовладдя через органи державної влади і органи місцевого самоврядування.

Конституційне закріплення форми Української держави.

Україна - унітарна держава. Поняття і риси унітарної держави. Україна - республіка. Основні риси республіканської форми правління. Види республік.

Особливості республіканської форми правління в Україні. Україна - суверенна та незалежна держава. Україна - демократична держава. Україна

правова та соціальна держава.

Конституційна характеристика України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Демократична держава та її ознаки. Визнання і гарантування місцевого самоврядування в Україні.

Сучасна концепція соціальної держави. Мета соціальної держави.

Правова держава. Конституційне закріплення ознак України як правової держави. Здійснення державної влади в Україні на засадах її розподілу на законодавчу, виконавчу і судову. Принцип верховенства права - найважливіша ознака правової держави. Верховенство Конституції України по відношенню до всіх інших нормативно-правових актів.

Державні символи України. Державний Герб. Державний Прапор.

Державний Гімн.

Забезпечення екологічної безпеки і підтримка екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, збереження генофонду Українського народу - конституційний обов'язок держави. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної і інформаційної безпеки - найважливіші функції держави, справа всього Українського народу.

Економічна система України та її конституційно-правове регулювання.

Україна як держава з ринковою економікою. Економічний плюралізм (багатоманітність) як основа економічної системи України. Форми власності і тенденції їх розвитку в Україні. Державне регулювання економіки і антимонопольне законодавство.

Основні напрямки соціальної політики України. Конституційно-правові основи духовно-культурних відносин: освіта, наука, культура, релігія.

Конституційно-правові основи міжнаціональних відносин. Мовна політика в Україні та її конституційне закріплення. Ідеологічний плюралізм (багатоманітність) як основа духовно-культурних відносин в Україні.

Захист конституційного ладу в Україні. Особливий порядок внесення змін в розділ Конституції України, в якому визначаються загальні основи конституційного ладу. Суб'єкти захисту конституційного ладу України.

### **Основні права, свободи і обов'язки людини і громадян.**

Права і свободи людини і громадянина, їх співвідношення.

Конституційні права, свободи людини і громадянина. Класифікація конституційних прав та свобод людини і громадянина. Права людини і права громадянина. Особисті (громадянські) права і свободи. Політичні права і свободи.

Соціальні, економічні, екологічні, культурні права і свободи.

Конституційні гарантії захисту та практичного здійснення прав та свобод людини і громадянина. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: порядок призначення, повноваження.

Самозахист прав та свобод людини і громадянина. Судовий захист прав та свобод людини і громадянина. Міжнародно-правовий механізм захисту прав та свобод людини і громадянина.

Конституційні обов'язки людини і громадянина. Рівність обов'язків

людини і громадянина. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

Турбота про природу та культурну спадщину. Оплата податків і зборів. Дотримання Конституції України та законів України. Повага прав і свобод, честі і гідності інших людей.

### **Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні.**

Поняття місцевого самоврядування і його політико-правова природа. Основні наукові концепції місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в системі організації публічної влади на місцях. Місцеве самоврядування і місцеве управління. Міжнародно-правова регламентація питань організації місцевого самоврядування. Європейська хартія про місцеве самоврядування. Визначення ознак місцевого самоврядування в Європейській хартії.

Новітній етап розвитку місцевого самоврядування в Україні. Принципи місцевого самоврядування в Україні.

Територіальна, матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування. Фінансова підтримка місцевого самоврядування державою.

Система місцевого самоврядування. Форми здійснення місцевого самоврядування територіальною громадою як суб'єктом муніципальної влади.

Безпосереднє здійснення муніципальної влади територіальною общиною.

Органи і посадовці місцевого самоврядування. Статус сільських, селищних, міських рад як представницьких органів місцевого самоврядування. Компетенція сільської, селищної, міської ради. Статус голів, депутатів і виконавчих органів ради та їх повноваження. Надання органам місцевого самоврядування окремих повноважень органів виконавчої влади, сфера делегованих повноважень.

Відповідальність і підконтрольність органів і посадовців місцевого самоврядування.

Особливості статусу районних і обласних рад як органів місцевого самоврядування, що представляють загальні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст. Компетенція районних і обласних рад.

Рішення органів місцевого самоврядування: порядок прийняття і юридична сила. Припинення і скасування актів органів місцевого самоврядування. Гарантії прав місцевого самоврядування. Судовий захист прав місцевого самоврядування.

### **ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. К65 посіб. / М. В. Афанасьєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан [та ін.] ; за заг. ред. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова ; тех. ред. Ю. Д. Батан. — Одеса : Юридична література, 2017. 256 с.
2. Конституційне право України : навч. посібник [для підгот. до іспиту за кредитно-модульною сист. навчання]. – 2-е вид., перероб. і доп. / В. О.

Боняк, В. А. Завгородній, А. В. Самотуга, Л. А. Філянїна. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 293 с.

3. Основи конституційного права України: Навчально-методичний комплекс [Електронний ресурс]: навч. посіб. для здобув. ступ. бакалавра усіх напрямів підготовки денної та заочної форми навчання / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: О.В. Тихонюк. - Електронні текстові дані (1 файл: 882 Кбайт). - Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – 56 с.
4. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 556 с.
5. Конституційне право України; підручник; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків «Право», 2020. 592с.
6. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с.

### **КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ**

Порядок проведення та критерії оцінювання вступних випробувань регулюється Положенням про організацію вступних випробувань у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника у 2025 році.